

SAHEL'DE ÖAŞ'LER ÜZERİNDEN GENİŞLEYEN RUS NÜFUZU VE FRANSA

GÖKHAN BATU

Araştırmacı ORSAM

ZEYNEP DURAN

Kurum Dışı Araştırmacı ORSAM

19. yy. sonlarında bölgede İngilizler ve Fransızlar Nil sularının kontrolü üzerine rekabete girerken, İngilizler, müttefikleri İtalya'yı Fransız etkisini kırmak için kullanmış buna karşın Fransa da Afrika Boynuzu'nda çıkarları bulunan Rusya ile benzer bir ittifak içine girmiştir. Geline nokta Rusya'nın özel askerî şirketler üzerinden etki alanını Fransa'nın geleneksel nüfuzunun bulunduğu bölgelere yayması, bu ülkenin bölgesel menfaatlerine tehdit oluşturmaktadır.

Mali hükümetinin Wagner ile anlaşacağına yönelik haberler, Fransa için stratejik önemde bulunan Sahel'de artan Rus aktivizmine ek olarak

bu ülkenin bölgedeki nüfuz alanlarında giderek daha fazla rekabet içerisine girmesinin gerekeceğine yönelik bir işarettir. Bu bağlamda ABD ile yaşadığı sorunlar da Fransa'nın alanını daraltan bir etkidir. 2019 yılında, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron dikkat çekici bir çıkış yaparak, ABD'nin Suriye'deki askerlerini çekeceğine yönelik açıklamaları akabinde, bu kararın NATO'ya danışılmaksızın alındığını, mevcut durumda NATO'nun "beyin ölümünün gerçekleştiğini" söylemiş ve örgütün kolektif savunmaya bağlılığını sorgulayan ifadeler kullanmıştır. Takip eden süreçte Fransa, Avrupa'nın "aşınmakta olan güvenliği" için Rusya ile stratejik diyalogun gerekliliğini

öne sürerek ABD Başkanı Donald Trump'ın transatlantik ittifaka yönelik tutumu karşısında böyle bir inisiyatifte öncü rol üstlenmek ve bu politikayla Fransa'yı daha tarafsız, dengeleyici ve Avrupa'nın güvenliğine yönelik politikalarda lider bir noktada konumlandırmayı amaçlamıştır. Diğer yandan, kıtada geçmişte de Fransız-Rus iş birliğinin gerçekleştiğinin altı çizilmelidir. 19. yy. sonlarında bölgede İngilizler ve Fransızlar Nil sularının kontrolü üzerine rekabete girerken, İngilizler, müttefikleri İtalya'yı Fransız etkisini kırmak için kullanmış buna karşın Fransa da Afrika Boynuzu'nda çıkarları bulunan Rusya ile benzer bir ittifak içine girmiştir. Geline noktada Rusya'nın özel askerî şirketler üzerinden etki alanını Fransa'nın geleneksel nüfuzunun bulunduğu bölgelere yayması, bu ülkenin bölgesel menfaatlerine tehdit oluşturmaktadır.

ÖAŞ'LER ÜZERİNDEN ARTAN RUS AKTİVİZMİ: AFRİKA'DA WAGNER

Wagner Group, Rusya'nın kendisine özgü dinamiklerle inşa ettiği ve Çarlık döneminde farklı etnik grupları da kapsayan paralı askerlik modeline kadar uzanan tarihsel geri planla da ilişkili olarak şekillenen özel askerî şirket (ÖAŞ) mimarisinin ve bunun araçsallaştırıldığı dış müdahale konseptinin en bilinen araçlarından birisidir.

Rusya'nın Afrika'da ÖAŞ'ler aracılığıyla gerçekleştirdiği sair müdahalelerin karakteristiğine bakıldığında, söz konusu ülkelerin madden açısından zengin ve stratejik önemi haiz birçok kaynağa ve konuma sahip olması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra ÖAŞ'ler aracılığıyla gerçekleşen Rus müdahale tarzı, Batılı emsallerinin aksine kritik altyapılar, VIP ve kritik transferlere refakat etme gibi görevlerin yanı sıra bunlara bağlı unsurların aktif çatışmaya girmesi açısından farklılıklar ihtiva etmektedir. Bu bağlamda önem arz eden bir diğer konu ise Rus menşeli ÖAŞ'lerin, yine Batılı muadillerinin aksine yasal statülerinin Rus Anayasası ve Ceza Kanunu'na göre olmaması ve Kremlin'e yakın oligarklar tarafından karmaşık bir mimaride yönetilmesidir.

Ortadoğu ve Afrika'da oluşan güç boşluğunu doldurmak ve tek kutuplu uluslararası sistemin nihayete ermesi gibi grand stratejilerinin bir parçası olarak dünya sahnesinde eski prestijini kazanmak isteyen Rusya için, Afrika ülkeleri hem iktisadi hem siyasi açıdan önemli bir niteliğe sahiptir. Buna ek olarak Afrika ülkelerinin iktisadi açıdan gelişmesi ve bu yüzyıl boyunca kıta

ülkelerinin kalkınmada önemli bir hamle yapacağına dair öngörüler de söz konusu önemi artırmaktadır. Dolayısıyla Rus ÖAŞ'lerin iki önemli fonksiyonu olduğunu teşhis etmek mümkündür. Birincisi ve en önemlisi Rus devletinin ulusal güvenliği açısından önem teşkil eden sorun alanlarına müdahalede aracılık etmek, ikincisiyse güvenlik sorunları yaşanan ülkelerde Rus şirketlerinin faaliyetlerini ve maddi varlıklarını korumaktır.

“

Wagner, kendisinin öncülleri olarak nitelenebilecek yapıların faaliyetleri hariç tutulduğunda ilk olarak Kırım'ın ilhakı-ışgali süreci ve Ukrayna iç savaşında Donetsk ve Lugansk'taki ayrılıkçı Ruslara verdiği destekle adını duyurmuştur. Akabinde Suriye iç savaşına Rusya'nın müdahalesinde üstlendiği rolle beraber daha fazla gündeme gelmeye başlayan Wagner, buradan edinilen tecrübeleri Libya sahasında ve bunu müteakip Rusya'nın çıkarlarını korumak üzere müdahil olduğu diğer bölgelerde pratiğe dökme imkânı bulmuştur.

”

Çoğu durumda Rusya'nın, ilgili ülkelerin hükümetleriyle iş birliği yapması, ordusunun eğitimi ve silah satışı anlaşmaları gibi stratejik hamleler ve ticari iş birlikleri beraber gerçekleşmektedir. ÖAŞ'lerin kullanılması, hükümetle organik bağlarının bulunmaması hatta yasa dışı konumları sayesinde uluslararası hukuk açısından olası yü-

kümlülükleri aşmak, iç kamuoyu nezdinde asker kayıpları ve masraflar nedeniyle tepkiselliği önlemek gibi birçok işlevsel faydalara sahiptir.

Wagner, Vladimir Putin dönemi Rus dış politikasının dinamikleri doğrultusunda birçok ülkede muharip görevlerin ifası, paramiliter yapıların eğitimi, istihbarat, propaganda faaliyetleri yürütmektedir. Wagner, kendisinin öncülleri olarak hariç tutulduğunda ilk olarak Kırım'ın ilhakı-ışgali süreci ve Ukrayna iç savaşında Donetsk ve Lugansk'taki ayrılıkçı Ruslara verdiği destekle adını duyurmuştur. Akabinde Suriye iç savaşına Rusya'nın müdahalesinde üstlendiği rolle beraber daha fazla gündeme gelmeye başlayan Wagner, buradan edinilen tecrübeleri Libya sahasında ve bunu müteakip Rusya'nın çıkarlarını korumak üzere müdahil olduğu diğer bölgelerde pratiğe dökme imkânı bulmuştur. Bu doğrultuda Afrika ülkeleri, ABD'nin Ortadoğu ve mücavir bölgelerdeki gücünü azaltmasıyla beraber ortaya çıkan boşlukta Rusya için önemli bir hedef olmuştur. CSIS'e göre Sahel bölgesinde Senegal, Çad, Sudan ve Mali gibi ülkeler de dâhil olmak üzere 2014 itibarıyla Afrika'da 20'ye yakın ülkede Rus ÖAŞ'lerin faaliyetleri bulunmaktadır. Esasen Afrika, Soğuk Savaş boyunca ABD ve SSCB arasında nüfuz savaşına sahne olmuştur. Bu kapsamda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), birçok Afrika ülkesine aktif destek vermiş, Aleksandr Gostev'in aktardığı şekliyle Sovyetler Birliğinin yıkılmasından sonra bölgede görevli birçok Rus askerî uzmanın

buraları hiç terk etmemiş olmasının, Rusya'nın ÖAŞ'ler aracılığıyla bölgeye nüfuzunu kolaylaştıran bir unsur olduğunu ifade etmek mümkündür.

MALİ ÖRNEĞİ

Bu tabloda Mali'nin nasıl bir yere sahip olduğu konusu önemlidir. Fransa açısından Sahil bölgesinin istikrarı, sömürgeci nüfuzunun yanı sıra bölgedeki maden ve enerji kaynakları stratejik nitelikte ve kritik bir meseledir. Zira Fransa, enerjisinin çok önemli bir bölümünü nükleer enerjiden karşılamaktadır. Mali'nin komşusu Nijer'deki Uranyum yatakları, Fransa'nın ihtiyacının üçte birini karşılayacak potansiyeli barındırmakta ve burada Fransız Areva şirketinin gerçekleştirdiği büyük yatırımları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Mali, Afrika'nın, Gana, Güney Afrika ve Sudan'dan sonra dördüncü büyük altın üreticisidir. 2019 verilerine göre ihracatının %72'si kıymetli maden ihracatından oluşmaktadır. ABD Hazine Bakanlığının verilerine göre ülkedeki altın rezervi 800 ton, demir rezervi 2 milyon ton, uranyum rezervi 5 ton, manganez rezervi 20 milyon ton, lityum 4 milyon ve 10 milyon tondur. Fransa açısından Mali'nin kaynaklarının önemini yanı sıra bu ülkedeki olası istikrarsızlığın Nijer'e ve Cezayir'e olası etkileri de kritiktir. Mali'nin sahip olduğu söz konusu stratejik önemi, ülkeyi Fransa açısından kritik öneme haiz kılmaktadır. Neticede Fransa, Mali'de 2012'de baş gösteren siyasi istikrarsızlık ve bölgede etkinliğini artıran radikal gruplara karşı kendi inisiyatifleriyle 2013'te Serval Operasyonu'nu başlatmış ve bu ülkeye

4 bini aşkın güvenlik gücünü yerleştirmiştir. 2014'e girildiğinde operasyonu Moritanya, Çad, Nijer ve Burkina Faso'yu da içine alacak şekilde genişleterek Barkhane Operasyonu'nu başlatan Fransa, bölgeye 5 binden fazla askerî güç sevk etmiştir. Ancak Fransa'nın bölgedeki mevcudiyeti radikal örgütlerden kaynaklanan güvenlik tehditlerine çözüm olmamış ve bölge halkları tarafından tepki toplamıştır. Mevcut durumda Mali'de Fransa'ya karşı tepkiyi yükseltmektedir.

“

Mevcut durumda kıtada nüfuzunu son derece genişletmiş olan Çin'in yanı sıra, Fransa'nın etki alanlarında hızla artan Rus müdahalelerine şahit olunmaktadır. Ocak 2021 itibarıyla Fransa'nın, uzun yıllardır varlık gösterdiği Mali'deki askerlerini azaltacağına yönelik haberler ve haziran ayında Mali ile askerî iş birliğini sona erdirmesi üzerine ekim ayı itibarıyla Mali hükümetinin Rus ÖAŞ Wagner ile anlaşacağı yönünde haberler çıkmış ve bu haberler yalanlanmamıştır.

”

FRANSA'NIN BÖLGEDE AŞINAN NÜFUZU

Bugün itibarıyla Fransa'nın ABD ile ayrışması ve Rusya ile girdiği mevcut angajman kendisi adına karşılıksız kalmamış, bölgede menfaatleri olmasına rağmen Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD tarafından Pasifik'te Batı'nın askerî

varlığına destek vermek üzere kurulan AUKUS Pakti'nden dışlanmıştı. Eş zamanlı olarak Avustralya, Fransa ile imzaladığı savunma anlaşmasından çekilmiş ve 37 milyar dolarlık denizaltı alımına yönelik anlaşmayı iptal etmiştir. Nihayeten ABD ile yaşadığı sorunlar, Fransa'nın Afrika'daki alanını da daraltmakta ve Rusya ile kurmak istediği dengeye zarar vermektedir. Mevcut durumda kıtada nüfuzunu son derece genişletmiş olan Çin'in yanı sıra, Fransa'nın etki alanlarında hızla artan Rus müdahalelerine şahit olunmaktadır. Ocak 2021 itibarıyla Fransa'nın, uzun yıllardır varlık gösterdiği Mali'deki askerlerini azaltacağına yönelik haberler ve haziran ayında Mali ile askerî iş birliğini sona erdirmesi üzerine ekim ayı itibarıyla Mali hükümetinin Rus ÖAŞ Wagner ile anlaşacağı yönünde haberler çıkmış ve bu haberler yalanlanmamıştır.

çağı yönünde haberler çıkmış ve bu haberler yalanlanmamıştır. Gelişme sonrası Fransız hükümeti olası anlaşmaya tepki göstermiş ve bölgede artan Rus nüfuzuna dikkat çekmiştir.

Rusya açısından Mali'de darbe sonrası destek arayan bir hükümetin mevcudiyeti, zengin yeraltı kaynakları, ülkenin kuzeyindeki güvenlik sorunları ve silah ihtiyacı, bölgeye müdahale adına son derece uygun şartları teşkil etmektedir. Bu noktada Rusya'nın hem Libya hem de Orta Afrika Cumhuriyeti'nde tekrarladığı bir politika olarak hem hükümet hem de isyancı gruplarla görüşme stratejisinin uygulanacağını öngörmek mümkündür. Nihayeten Afrika'da Çin ve Rusya'nın artarak devam eden varlığının, Fransa için giderek daha büyük bir soruna dönüşeceği değerlendirilmektedir. ■